

-Araştırma Makalesi-

Doğaya Karşı Teknoloji: Bernard Stiegler'in Perspektifinden

The Mosquito Coast Filmi

Süleyman Duyar*

Özet

Bu çalışma, Fransız filozof Bernard Stiegler'in teknoloji felsefesi ve kapitalizm eleştirisi bağlamında Peter Weir'in "The Mosquito Coast" (1986) filmini analiz etmektedir. Stiegler'in "pharmakon", "proletaryalaşma" ve "simgesel yoksulluk" kavramları çerçevesinde, filmin başkarakteri Allie Fox'un modern kapitalist toplumdan kaçışı ve doğaya teknoloji aracılığıyla hâkim olma çabası incelenmektedir. Stiegler'e göre teknoloji, insan varoluşunun ayrılmaz bir parçasıdır ve bireyselleşme süreçlerinde merkezi bir rol oynar. Ancak kapitalist sistem içinde teknoloji, bireyi özgürleştirmek yerine onu köleleştiren bir güce dönüşebilir. Fox'un teknolojiye olan saplantısı ve doğayı kontrol etme arzusu, Stiegler'in teknolojinin hem özgürleştirici hem de köleleştirici potansiyeline dair görüşleriyle paralellik göstermektedir. Fox, modern kapitalist toplumun yozlaşmışlığından kaçarken, teknolojiye olan bağımlılığı onu ailesinden ve doğadan uzaklaştırır. Bu süreç, Stiegler'in "teknik bireyselleşme" ve "simgesel yoksulluk" kavramlarıyla örtüşür. Çalışma, teknoloji ve doğa arasındaki çatışmanın bireysel ve toplumsal sonuçlarını ortaya koyarken, modern dünyadaki teknolojik ve kapitalist krizlere dair felsefi bir perspektif sunmaktadır. Sonuç olarak, Fox'un trajedisi, Stiegler'in teknolojinin ikircikli doğasına ilişkin tezini destekleyen çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bernard Stiegler, Teknoloji felsefesi, Pharmakon, Proletaryalaşma, Simgesel Yoksulluk.

*Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Medya ve İletişim Bölümü, Türkiye.

E-mail: sduyar@kmu.edu.tr

ORCID : 0000-0002-5036-908X

DOI: 10.31122/sine ilozo i.1757068

Duyar, S. (2025). Doğaya Karşı Teknoloji: Bernard Stiegler'in Perspekti inden The Mosquito Coast Filmi.

Sinefilozofi Dergisi, (2025 10. Yıl Özel Sayısı), 125-144. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.1757068>

Geliş Tarihi: 02.08.2025

Kabul Tarihi: 10.09.2025

Bu makale Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

-Research Article-

Technology Against Nature: The Mosquito Coast Film from Bernard Stiegler's Perspective

Süleyman Duyar*

Abstract

This study looks at Peter Weir's film "The Mosquito Coast" from 1986. It uses the ideas of Bernard Stiegler, a French thinker, about technology and his views on capitalism. Through Stiegler's ideas about "pharmakon," "proletarianization," plus "symbolic poverty," the paper explores how Allie Fox, the main character in the movie, runs from present capitalist society - it also examines his try to rule nature by using technology. Stiegler believes that technology is a part of human life. It also has a main role in how people become themselves. In the capitalist system, technology can turn into something that holds people captive instead of setting them free. Fox's preoccupation with technology and his wish to manage nature match Stiegler's thoughts about technology's dual power, which both frees also controls. Fox flees the decay of present capitalist society, but his reliance on technology separates him from his family and from nature. Stiegler's ideas of "technical individuation" as well as "symbolic poverty" help to clarify this development. The study shows the personal and group effects of the clash between technology plus nature - it also offers a philosophical way to see the problems of technology and capitalism in the current age. Fox's sad end offers a clear case that backs Stiegler's idea that technology has a dual character.

Keywords: Bernard Stiegler, philosophy of technology, pharmakon, proletarianization, symbolic poverty.

*Asst. Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Applied Sciences, Department of Media and Communication, Türkiye.

E-mail: sduyar@kmu.edu.tr

ORCID : 0000-0002-5036-908X

DOI: 10.31122/sinefilozofi.1757068

Duyar, S. (2025). Doğaya Karşı Teknoloji: Bernard Stiegler'in Perspektifinden The Mosquito Coast Filmi.

Sinefilozofi Dergisi, (2025 10. Yıl Özel Sayısı), 125-144. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.1757068>

Received:02.08.2025

Accepted: 10.09.2025

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Extended Abstract

Technology and capitalism become the two most important forces today; they shape economic plus political structures. The forces also deeply affect human life, individual identities, and social relationships. The mixed role of technology in human life is a large topic in current philosophical texts. Bernard Stiegler, a French philosopher, put together a complete philosophy of technology. He sees that technology holds a central place in human life, but he questions how the capitalist system uses this role.

Stiegler's philosophy addresses technology as a part of human life. He stresses that its wrong use in the capitalist system harms personal growth processes (Stiegler, 2011). Technology matters for how a person builds their self, forms their identity along with shapes ties with society. But under capitalism, these processes break down. The person then lives in a sphere shaped apart from their wishes. Stiegler's thoughts on technology show up in his "pharmakon" idea. This term means technology can free people but also can control them (Stiegler, 2013; Barker, 2012).

A notable omission in academic writing concerns the study of Stiegler's technology philosophy through film. An art that shows societal troubles and reveals people's inner struggles, offers a good source for understanding how technology affects modern life. Peter Weir's "The Mosquito Coast" (1986) shows a dramatic picture of the link between technology and modern capitalism. The film waits for a review using Stiegler's ideas. This study plans to address the gap in the literature regarding technology's mixed role in human life - it does so by analyzing "The Mosquito Coast" through Stiegler's technology philosophy plus his criticism of capitalism.

The study uses philosophical film analysis to look at Bernard Stiegler's technology philosophy in addition to Peter Weir's film "The Mosquito Coast." A philosophical film analysis crosses disciplines - it looks at how films hold, ask about along with rethink ideas and questions from philosophy (Wartenberg, 2011; Carroll, 2008). This method rests on the idea that films show philosophical ideas; they also show original arguments from philosophy.

The study's method uses three main parts. A conceptual analysis occurs. This looks closely at Bernard Stiegler's main ideas, such as "pharmakon," "proletarianization," and "symbolic misery." Second, a phenomenological film analysis takes place - this inspects the film's sights plus sounds, its story structure along with what characters live through. A phenomenological view helps here, as it places the film within Stiegler's ideas about technology. A dialectical interpretation follows - it creates a back and forth between the film analysis and the philosophy concepts, so each part sheds light on the other and adds value.

The research followed five steps. A review of literature on Bernard Stiegler's philosophy of technology and critique of capitalism identified concepts plus arguments. Stiegler's concepts were structured, which created a framework for film analysis. "The Mosquito Coast" film was analyzed following this framework. A dialectical relationship developed between the film analysis and philosophical concepts, showing how each explains the other. A critical evaluation of the findings occurred within the context of Stiegler's philosophy of technology also critique of capitalism.

The study's method has limits. Film analysis holds an unavoidable subjective part. There is also a chance of simplifying or reinterpreting philosophical concepts when people use them for film analysis. To handle the limits, analyses drew on a film's concrete parts. Stiegler's concepts appeared as they did in their first contexts. A broad literature review helped with this.

The research showed conceptual links between Bernard Stiegler's philosophy of technology and "The Mosquito Coast" film. Stiegler's concept of "pharmakon" played a central part in grasping how the film presents technology. The main character Allie Fox's ideas about technology relate to Stiegler's definition of technology as both a freeing plus a binding power. Fox regards technology as a way to safety. He used it to avoid the decay of modern capitalism and to build a life in agreement with nature. During this action, technology became his fixation, which diminished Fox's process of becoming himself and also set him apart.

We found that Stiegler's idea of "proletarianization" shows Fox's connection to technology well. Stiegler says that technology, in a capitalist system, takes people away from true creative work - it lowers them to just buying products. Fox wants to leave the capitalist system, but his reliance on technology, oddly, pushes him into a new type of proletarianization. Fox's ice machine plan began as a way to free himself. But it soon became something he thought about all the time, and it pulled him away from his family and neighbors.

The film showed how Stiegler's idea of "symbolic misery" helped explain family dynamics and social connections. Symbolic misery describes a person's loss of meaning plus the decay of their social bonds. Fox left the corrupt modern capitalist society, but he also cut his social ties. His connection with his family slowly worsened. Fox's trust in technology put distance between him and his family also nature. This pushed him into a deeper loneliness.

A decision was made that Stiegler's idea of "epiphylogenesis" helps to grasp Fox's work. He shaped himself and his surroundings with technology. Stiegler said people continually refashion themselves by using technology; they also construct their shared memory through the tools they employ. Fox's efforts to change nature and start a different life through technology fit into this framework.

A study showed important findings about technology's ambivalent role for people - it looked at the relationship between Bernard Stiegler's philosophy of technology in addition to Peter Weir's film "The Mosquito Coast." The research had a main idea - Stiegler's ideas of "pharmakon," "proletarianization," and "symbolic misery" supply a framework to understand how the character Allie Fox deals with technology in the film. The findings firmly back the truth of this idea.

The main discovery in the study shows that technology's freeing and enslaving sides can occur together. The division between them turns on the social and economic situation where people use the technology. Fox worked to control nature with technology, plus this work started as a way out of the capitalist system. It then copied the same system's way of doing business. This strange result confirms Stiegler's idea that technology acts like a "pharmakon." It shows that to reach technology's freeing side, people need a more involved method than just going against the system.

The study offers three contributions to the literature about technology and humans. It shows how Stiegler's philosophical ideas apply. Researchers make them usable with a detailed film analysis. The work points out that an interdisciplinary approach helps people understand technology's mixed character. It stresses that people should direct their critique of technology at how others use it within certain social and economic areas, not at the technology itself.

The research's limits include problems in generalizing its analysis, as it relies on a single film. A risk also lies in simplifying philosophical ideas when using them for film analysis. Future research can move past these limits. Researchers could apply Stiegler's framework to a wider collection of films. This will help them understand more fully how technology shapes human life.

The dialectical relationship between Bernard Stiegler's philosophy of technology and "The Mosquito Coast" film offers insight - it helps one grasp technology's complex role in human life. This view demonstrates that technology does not pose a threat to reject entirely. It is also not salvation to embrace unconditionally. It is a "pharmakon" that one assesses with a critical approach and uses with awareness. As technology's part in our lives expands, this framework, which Stiegler provides, serves as a beginning - it allows people to reconsider their connection with technology plus shape it for human values.

Giriş

Teknoloji ve kapitalizm, günümüz toplumlarının hem ekonomik hem de kültürel yapılarını derinden şekillendiren iki temel güçtür. Modern çağın en belirgin özelliklerinden biri olarak teknolojinin kapitalist sistemle iç içe geçişi, sadece maddi yaşamı değil, aynı zamanda bireysel varoluş biçimlerini, kolektif hafızayı ve toplumsal ilişkileri de köklü bir biçimde dönüştürmektedir. Fransız filozof Bernard Stiegler, teknolojinin insan varoluşunun

ayrılmaz bir parçası olduğunu ancak kapitalist sistem içerisinde yanlış kullanımının bireyin bireyselleşme süreçlerini baltadığını ileri sürer. Ona göre teknoloji, insan hayatında çift yönlü bir işlev gören *pharmakon* (ilaç ve zehir) niteliği taşır; bireyleri özgürleştirebileceği gibi onları köleleştirme potansiyelini de bünyesinde barındırır.

Peter Weir'in yönettiği 1986 yapımı *"The Mosquito Coast"* (*Sivrisinek Sahili*) filmi, teknolojinin bu çift yönlü doğasını sinemasal olarak anlatan önemli bir örnektir. Film, Allie Fox adındaki başkarakterin Amerikan toplumunun yozlaşmışlığına ve tüketim kültürüne yönelik sert eleştirisi ve bu eleştiri temelinde gerçekleştirdiği kaçış denemesini konu alır. Fox'un ütopyacı hedefi, teknolojiyi kullanarak yeni bir dünya kurmak ve böylece modern kapitalizmin proleterleştiren etkilerinden kurtulmaktır. Ancak Fox'un teknolojiyle kurduğu ilişki, özgürleştirici bir araçtan ziyade saplantılı bir bağımlılığa dönüşür ve onu, kaçtığı kapitalist sistemin mantığını yeniden üretmeye sürükler.

Bu çalışmanın amacı, Bernard Stiegler'in teknoloji felsefesi bağlamında, *"The Mosquito Coast"* filmini derinlemesine analiz etmek ve teknolojinin birey-toplum-doğa arasındaki etkileşimleri nasıl şekillendirdiğini kavramsal olarak ortaya koymaktır. Analiz boyunca Stiegler'in *"pharmakon"*, *"proleterleşme"*, *"simgesel yoksulluk"* ve *"organoloji"* kavramları, filmin temel sahneleri üzerinden incelenecek ve Fox'un trajik serüveninin günümüz toplumları için sunduğu eleştirel perspektif değerlendirilecektir. Bu bağlamda, teknolojiye yönelik kör inancın ve kontrol arzularının sonuçları sinemasal bir tezahürle açığa çıkarılacak, kapitalizm eleştirisi aracılığıyla teknoloji felsefesinin güncel sorunları incelenebilecektir.

Analiz, teknoloji ve yurttaşlık bilgisi arasındaki ilişkinin çözülmesini Stiegler felsefesi bağlamında ele alarak kapitalizmin Stiegler okumasındaki iz düşümlerine yönelecektir. Fox'un Amerika'ya yönelik eleştirisi, Stiegler'in yurttaşlık bilgisi ve simgesel yoksulluk kavramları bağlamında açıklanacak ve bu bağlamın ardından, filmdeki teknolojik girişimlerin insan, biyoloji ve toplum arasındaki organolojik çatışmaları nasıl tetiklediği incelenecektir. Son olarak, simgesel yoksulluk ve ortak anlam dünyalarının çöküşünün filmdeki temsilleri üzerinden bir değerlendirme sunulacak ve bu değerlendirme, Fox'un farmakolojik trajedisıyla sonuçlandırılacaktır. Bu sayede, Stiegler'in felsefesi aracılığıyla teknoloji ile insan arasındaki karmaşık ilişkinin bugünün dünyasındaki felsefi izdüşümleri bir filozofun fikirleri aracılığıyla tartışmaya açılacaktır.

Bernard Stiegler'in Teknoloji Eleştirisi ve Bireyselleşmenin Teknikleşmesi

Bernard Stiegler (1952-2020), yirmi birinci yüzyıl felsefe sahnesinin en özgün ve kışkırtıcı düşünürlerinden biri olarak, teknoloji felsefesi alanına getirdiği radikal soruşturmalarla öne çıkar. Düşüncesinin merkezinde, teknolojinin insan varoluşunun dışsal bir eklentisi değil, onun kurucu bir koşulu olduğu ve insanlık tarihinin esasen bir teknik evrim tarihi olarak okunması gerektiği tezi yer alır. Stiegler, teknolojiyi ne naif bir ilerleme anlatısının nesnesi ne de karamsar bir düşün mitinin faili olarak görür; aksine, onu insanlığın kendini durmaksızın yeniden icat ettiği ve dönüştürdüğü farmakolojik bir süreç olarak kavramsallaştırır. Bu yaklaşım, teknolojiyi ya yücelten ya da şeytanlaştıran geleneksel teknoloji eleştirilerinin ikili karşıtlıklarını aşarak, teknolojinin hem yıkıcı (zehir) hem de yapıcı (ilaç) potansiyelini aynı anda barındıran karmaşık ve ikircikli doğasını felsefi bir probleme dönüştürür. Stiegler'in felsefesi, günümüzün hiper-endüstriyel ve algoritmik olarak yönetilen teknolojik peyzajında, yapay zekâ, otomasyon ve dijitalleşmenin insanlık durumu üzerindeki etkilerini anlamak için güçlü bir analitik çerçeve sunar. Onun çalışmaları, teknolojinin sadece ekonomik ve sosyal değil, aynı zamanda bilişsel, psişik ve varoluşsal veçhelerini de sorunsallaştırarak, çağdaş dünyanın karşı karşıya olduğu temel krizlere felsefi bir derinlik kazandırır.

Stiegler için teknoloji, insan yaşamının dışsal bir uzantısı olmanın ötesinde, insanın ontolojik yapısının kurucu bir bileşenidir. İnsan, biyolojik olarak *"kökeni eksik"* (default of origin) bir varlık olarak dünyaya gelir ve bu eksikliği telafi etmek için dışsal teknik nesneler,

yani hafıza protezleri yaratır (Van Den Eede et al., 2017, p. 200). Bu nesneler, insanın hafızasını, bilgisini ve yeteneklerini depolayan ve aktaran “üçüncül tutulmalar” (tertiary retentions) olarak işlev görür (Kemper, 2023, p. 148). Bu durum, insanın kendini sürekli olarak teknik araçlar aracılığıyla inşa ettiği ve dönüştürdüğü anlamına gelir. Stiegler, bu süreci “epifilogenez” olarak adlandırır; yani, insanlık tarihinin, biyolojik evrimin (epigenesis) ötesinde, teknik araçlar aracılığıyla biriken ve aktarılan kolektif hafızanın birikimiyle şekillendiği bir süreçtir (Stiegler, 1998, p. 140). Leroi-Gourhan’ın “Gesture and Speech” (1993) (Jest ve Söz) adlı eserinde ortaya koyduğu bulgulara göre, insan beyninin büyümesi ve el becerilerinin gelişmesi, taş aletlerin yapımı ve kullanımıyla eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir (Howells & Moore, 2013, p. 47). Bu durum, insanın önce var olup sonra araçları icat ettiği şeklindeki geleneksel anlatıyı çürütmektedir. Bunun yerine, insan ve teknik birbirini karşılıklı olarak oluşturan bir süreçte gelişmiştir. İnsan ve teknik, birbirini karşılıklı olarak kuran (co-constitutive) unsurlardır; insan tekniği icat ederken, teknik de insanı icat eder ve biçimlendirir. Bu ontolojik bağ, teknolojinin insanlık için sadece bir araç olmaktan öte, varoluşsal bir zorunluluk ve kader olduğunu ortaya koyar (Kallio & Hakli, 2016, p. 38).

Stiegler felsefesinin temel kavramsal terimlerinden biri olan “pharmakon”, kökenini Antik Yunancadan alır ve hem “ilaç” (şifa veren) hem de “zehir” (zarar veren) anlamlarını aynı anda barındıran derin bir ikircikliliğe sahiptir (Howells & Moore, 2013, p. 271). Bu kavram, felsefe tarihindeki ilk önemli görünümünü Platon’un “Phaedrus” diyalogunda, yazının (grammata) doğası üzerine yürütülen tartışmada bulur (Bradley, 2024, p.11). Platon için yazı, bir yandan bilginin korunması ve aktarılması için bir hafıza yardımcısı (ilaç) iken, diğer yandan da canlı hafızayı (anamnesis) zayıflatma ve hakikati gölgeleme potansiyeli taşıyan bir tehlikedir (zehir). Jacques Derrida, bu kavramı yapısökümcü projesi dâhilinde yeniden ele alarak, Batı metafiziğinin temelini oluşturan ikili karşıtlıkların (iç/dış, iyi/kötü, konuşma/yazı) istikrarsızlığını ve metinlerin içsel çelişkilerini göstermek için kullanmıştır (Howells & Moore, 2013, p. 7). Stiegler ise pharmakon kavramını Derrida’dan devralarak onu teknoloji felsefesinin merkezine yerleştirir ve teknolojinin insan varoluşundaki bu asli, indirgenemez ve paradoksal rolünü anlamak için kritik bir anahtar olarak kullanır (Stiegler, 2013, p. 19). Bu çift anlamlılık, teknolojinin özünde ne iyi ne de kötü olduğunu, aksine onun iyileştirici (therapeutic) yanının, kullanım ve yönetilme biçimine göre değiştiğini ve her zaman bir mücadele ve karar alanı olduğunu ileri sürer.

Stiegler için her teknoloji, istisnasız olarak bu “pharmakon” doğasını taşır. O, teknolojinin insanlık için hem bir bireyselleşme ve özgürleşme imkânı hem de bir proleterleşme ve yıkım potansiyeli barındırdığını savunur. Teknolojinin “ilaç” yönü, insanın bilişsel ve psikik kapasitesini genişletmesi, kolektif ve aktarılabilir bir hafıza oluşturmaya ve böylece bireysel ile kolektif bireyselleşme süreçlerini desteklemesidir (Knewitz et al., 2024, p. 116). Örneğin, yazı, sözün geçiciliğini aşarak bilginin kalıcılışmasını ve kuşaklar arası aktarımını mümkün kılar. Bu sayede insan, teknoloji aracılığıyla kendini sürekli yeniden icat eder, yeni yetenekler (savoir-faire) kazanır ve varoluşunu zenginleştirir. Ancak pharmakonun “zehir” yönü, teknolojinin özellikle tüketimci kapitalist sistem içinde nasıl araçsallaştırıldığıyla belirginleşir. Modern kapitalizm, teknolojiyi bir meta haline getirerek ve tüketimi maksimize ederek, bireylerin dikkatini metalaştırır, arzularını standartlaştırır, onları pasifize eder ve kitlesel bir “proleterleşmeye” sürükler (Howells & Moore, 2013, p. 214). Bu bağlamda, teknoloji bir “dikkat ekonomisi” yaratarak bireylerin psikik aygıtlarını kısa devreye uğratar. Bu durum, bireylerin eleştirel düşünme (savoir-théoriser), derinlemesine anlama ve kendi yaşamları hakkında karar verme (savoir-vivre) yeteneklerini aşındırır (Bradley, 2024, p. 24). Stiegler, bu süreci “simgesel yoksulluk” olarak adlandırır; yani, bireylerin ve toplumların anlam üretme ve kolektif bağlar kurma kapasitesinin endüstriyel olarak tasfiye edilmesidir (Stiegler, 2014, p. 2).

Teknolojinin bir “ilaç” olarak işlediği, yani bireyselleşmeyi ve kolektif zekâyı beslediği durumlar, insanlık tarihinin her aşamasında mevcuttur. Örneğin, ateşin kontrol altına alınması, sadece beslenme alışkanlıklarını dönüştürmekle kalmamış, aynı zamanda daha

karmaşık sosyal yapıların ve ritüellerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak ilk kolektif bireyselleşme biçimlerini mümkün kılmıştır. Tarımın icadı, yerleşik yaşama geçişi sağlayarak, nüfus artışına ve medeniyetlerin yükselişine yol açan bir toplumsal dönüşümü tetiklemiştir (Buseyne vd., 2024, p. 67). Yazının icadı, bilginin depolanmasını ve aktarılmasını devrimci bir biçimde değiştirerek, bilimsel ve felsefi düşüncenin, yani teorik bilginin (savoir-théoriser) gelişimine olanak tanımıştır. Sanayi devrimi, üretim süreçlerini mekanize ederek insanlığın maddi refahını artırmış ve yeni toplumsal sınıfların ve politik mücadelelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Günümüzde ise, internet ve dijital teknolojiler, doğrudan bir farmakolojik yaklaşımla ele alındığında, bilgiye erişimi demokratikleştirme, küresel iş birliği ağları kurma ve yeni yaratıcılık ve katılım biçimleri (örneğin, açık kaynaklı yazılım veya katılımcı bilim projeleri) ortaya çıkarma potansiyeli taşır (Niesche & Gowlett, 2019, p. 97). Stiegler için bu örnekler, teknolojinin insanın bilişsel kapasitesini genişleten, kültürel birikimi mümkün kılan ve bireysel ile kolektif bireyselleşmeyi destekleyen yararlı bir araç olabileceğini gösterir. Teknoloji, doğru bir politik ve eğitsel çerçeveye oturtulduğunda, insanın kendini sürekli yeniden icat etmesini, yeni yetenekler kazanmasını ve varoluşunu zenginleştirmesini sağlayan temel bir güçtür.

Pharmakonun “zehir” yönü ise, teknolojinin herhangi bir sağaltıcı etki veya politik düşünce olmaksızın, özellikle tüketimci kapitalizmin kısa vadeli çıkarları doğrultusunda salt bir araç olarak kullanıldığında ortaya çıkar. Örneğin, sanayi devrimi, bir yandan maddi refahı artırırken, diğer yandan da işçi sınıfının proleterleşmesine, yani yapma bilgisinin (savoir-faire) makinelere devredilerek değersizleşmesine, çevre kirliliğine ve toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesine yol açmıştır (Stiegler, 2010, s.43). Yirminci yüzyılın kitle iletişim araçları (radyo, televizyon), bilgiye erişimi yaygınlaştırırken, aynı zamanda kültürel endüstrilerin hegemonyası altında arzuların standartlaşmasına, dikkat dağınıklığına ve pasif bir tüketim kültürünün yerleşmesine neden olmuştur. Günümüzün sosyal medya platformları ve dijital teknolojileri ise, insanları birbirine bağlama vaadiyle yola çıkarken, aynı zamanda algoritmik yönetimsellik aracılığıyla dikkatleri metalaştırmakta, narsistik bir yalnızlaşmaya, davranışsal bağımlılığa ve psikolojik krizlere zemin hazırlamaktadır. Stiegler’e göre, bu örnekler teknolojinin dikkat ekonomisi yaratarak psişik ve kolektif bireylenme süreçlerini kısa devreye uğrattığını ve bireyleri pasifize ettiğini göstermektedir. (Bueno, 2016, p. 100). Bu durum, bireylerin eleştirel düşünme, uzun vadeli projeler geliştirme ve kendi yaşamları üzerinde kontrol kurma yeteneklerini aşındırır. Teknolojinin bu zehirli yönü, bireysel ve toplumsal düzeyde genelleşmiş bir “proleterleşmeye” ve “simgesel yoksulluğa” yol açarak, insanlığın kendi yarattığı araçların kurbanı olma riskini beraberinde getirir.

Bernard Stiegler, ‘proleterleşme’ kavramını üretim araçlarından yoksun kalmadurumunun ötesine geçerek genişletir ve Simondon ile Marx’tan yola çıkarak modern kapitalizmin birey üzerindeki yaygın etkileri bağlamında sorunsallaştırır. Stiegler için proleterleşme, sadece maddi bir mülksüzleşme değil, aynı zamanda temel insani bilgilerin ve yeteneklerin, yani “savoir-faire” (yapma bilgisi), “savoir-vivre” (yaşama bilgisi) ve “savoir-théoriser” (teorik bilgi) gibi varoluşsal yetilerin endüstriyel olarak tasfiye edilmesidir (Stiegler, 2011, p. 142). Bu üçlü kayıp, bireyin kendi yaşamı üzerinde otonomisini yitirmesine, yaratıcılığının körelmesine ve nihayetinde hem bireysel hem de kolektifleşme sürecinin imkansızlaşmasına yol açar. Tüketimci kapitalizm, üretim ve tüketim süreçlerini otomatikleştirmesi ve standartlaştırmasıyla bu genelleşmiş proletaryalaşmayı küresel ölçekte yaygınlaştırır (Berkmen, 2022, p. 417). İşçiler, tekrarlayan ve anlamsız görevlere indirgenerek kendi bilgi ve deneyimlerini kullanma ve geliştirme fırsatından mahrum bırakılırken, tüketiciler de pazarlama stratejileri ve algoritmik öneri sistemleri aracılığıyla standartlaştırılmış davranış kalıplarına yönlendirilir. Bu durum, sadece fabrika işçileri için değil, aynı zamanda bilgi işçileri, sanatçılar ve hatta akademisyenler için de geçerlidir (Şan, 2022, p. 118). Dijital teknolojiler ve kültürel endüstriler, bireylerin dikkatini sürekli olarak manipüle ederek, onların kendi arzularını oluşturma ve bu arzuları uzun vadeli projelere dönüştürebilme yeteneklerini zayıflatır. Stiegler, bu süreci “arzunun libidinal ekonomiden koparılarak tüketim ekonomisine bağlanması” olarak analiz eder

(2010, p. 103); bireyler, kendi tekilliklerinden kaynaklanan gerçek arzuları keşfetmek yerine, endüstriyel sistem tarafından üretilen ve dayatılan sahte ve anlık dürtülerin (drives) peşinden koşmaya başlarlar.

“Simgesel yoksulluk”, Bernard Stiegler için çağdaş toplumların karşı karşıya olduğu en temel kriz durumunu ifade eder. Bu kavram, bireylerin ve toplumların anlam üretme, eleştirel düşünme, ortak değerler ve ritüeller etrafında birleşme kapasitelerinin, kültürel endüstriler ve dijital teknolojiler tarafından sistematik olarak aşındırılması anlamına gelir (Stiegler, 2014, p. 28). Stiegler’e göre kolektif hafıza ve ortak değerler, kuşaklar arasında aktarılan ve eğitim, sanat, din gibi kurumlar aracılığıyla paylaşılan “simgesel devreler” sayesinde var olur. Bu devreler, bireylerin kendilerini daha büyük bir topluluğun parçası olarak hissetmelerini, geçmişle bir bağ kurmalarını ve geleceğe yönelik ortak projeler geliştirmelerini sağlar. Ancak, hiper-endüstriyel kapitalizm, bu simgesel devreleri kısa devreye uğratar. Kitle iletişim araçları ve dijital platformlar, sürekli bir enformasyon ve eğlence akışı yaratarak, bireylerin dikkatini anlık ve geçici içeriklere odaklar (Stiegler, 2014, p. 28). Bu durum, ortak hafızanın ve paylaşılan sembollerin yerini, hızla değişen ve tüketilen popüler kültür ikonlarının almasına neden olur. Sonuç olarak, bireyler, kendilerini ve dünyayı anlamlandırmak için gerekli olan ortak referans noktalarını kaybetmiş olur. Bu simgesel anlam yitimi, toplumsal bağların zayıflamasına, siyasi katılımın azalmasına ve nihayetinde bir tür kolektif depresyona yol açar (Stiegler, 2014, p. 156). Stiegler için bu durum, sadece bir kültür krizi değil, aynı zamanda bir medeniyet krizidir, çünkü bir medeniyeti ayakta tutan temel şey, paylaşılan anlamlar ve değerler sistemidir.

Stiegler’in felsefesinin en özgün katkılarından biri, insanlaşma sürecini açıklamak için geliştirdiği “epifilogeneze” kavramıdır. Bu kavram, biyolojik evrimin (epigenesis) ötesinde, insan türünün evriminin esasen teknik bir evrim olduğunu ileri sürer (Stiegler, 1998, p. 134). İnsan, diğer canlılardan farklı olarak, öğrendiği ve deneyimlediği bilgiyi hem genetik olarak hem de dışsal teknik araçlar (epiphylogenetic memory) aracılığıyla da bir sonraki kuşağa aktarır. Mağara duvarlarına çizilen resimlerden taş aletlere, yazıdan dijital verilere kadar tüm teknik nesneler, insanlığın kolektif hafızasını oluşturan bu epifilogenetik belleğin taşıyıcılarıdır (Stiegler, 1998, p. 4). Bu süreç, her yeni kuşağın, önceki kuşakların birikmiş bilgisini devralarak kendi bireyselleşme sürecini bu temel üzerinde inşa etmesini sağlar. Dolayısıyla, bireyselleşme her zaman “teknik bir bireyselleşmedir” (Stiegler, 2010, p. 56). Birey, içinde doğduğu teknik ve kültürel ortamla etkileşime girerek, bu ortamın sunduğu araçları ve sembolleri içselleştirerek kendi psikik yapısını oluşturur. Bu nedenle, teknik sistemdeki her büyük değişim (örneğin, yazıdan matbaaya, matbaadan dijital geçiş), sadece toplumsal yapıyı değil, aynı zamanda insan bilişini, hafızasını ve kimliğini de kökten dönüştürür. Stiegler için bu, teknolojinin insanlık için ne kadar temel ve kurucu bir rol oynadığını gösterir; teknoloji, insanın “kim” ve “ne” olduğunun sürekli olarak yeniden tanımlandığı bir alandır.

Stiegler, felsefesini sadece bu kriz teşhisleriyle sınırlamaz; bu krizden çıkış için somut yollar da sunar. Onun yaklaşımı, teknolojiyi reddetmek ya da ondan kaçmak yerine, teknolojinin farmakolojik doğasını kabul ederek, onun zehirli etkilerini tedavi edecek ve ilaç potansiyelini açığa çıkaracak yeni bir “terapötik” (therapeutic) yaklaşım geliştirmeyi amaçlar. Bu terapinin temelinde, proletaryalaşmaya ve simgesel yoksulluğa karşı yeni bir “katkı ekonomisi” (contributory economy) modeli inşa etme fikri yatar (Buseyne vd., 2024, p. 162). Tüketim ekonomisinin pasifize edici mantığına karşı, katkı ekonomisi, bireylerin kendi bilgi ve yeteneklerini (savoir-faire, savoir-vivre) kullanarak kolektif projelere aktif olarak katıldığı bir modeli savunur. Bu modelde, dijital teknolojiler, bireyleri pasif tüketicilere dönüştürmek yerine, onları bilgi üreten ve paylaşan “katkıda bulunanlar” haline getirmek için bir araç olarak kullanılır. Örneğin, açık kaynaklı yazılım geliştirme, Wikipedia gibi katılımcı platformlar veya yerel toplulukların kendi sorunlarına çözüm üretmek için teknolojiyi kullandığı projeler, bu katkı ekonomisinin somut örnekleridir (Bradley, 2024, p. 189). Stiegler için bu tür pratikler, bireylerin kaybettikleri bilgiyi yeniden kazanmalarını, yeni toplumsal bağlar kurmalarını ve bireyselleşme süreçlerini yeniden canlandırmalarını sağlar. Bu, sadece ekonomik bir modele sınırlandırılmaması gereken, yeni bir eğitim, kültür ve siyaset anlayışını gerektiren bütüncül bir projedir.

The Mosquito Coast: Teknoloji ve Doğa Çatışması

Peter Weir'in 1986 yapımı *"The Mosquito Coast"* filmi, Paul Theroux'nun aynı adlı romanından (1981) uyarlanmış, modern uygarlığın eleştirisi ve teknolojiye olan inancın paradoksal sonuçları üzerine düşündürücü bir sinematografik eserdir. Filmin merkezinde, Amerikalı mucit ve idealist Allie Fox karakteri yer alır. Fox, tüketim odaklı, yüzeysel ve teknolojiye bağımlı modern Amerikan toplumundan derin bir tiksinti duyar. Bu tiksinti, onu ailesini de yanına alarak Orta Amerika'nın balta girmemiş ormanlarına, kendi ütopyasını kurma arayışına iter. Filmin temel çatışması, Fox'un doğayı teknoloji aracılığıyla "ehlileştirme" ve "mükemmelleştirme" çabası ile doğanın kendi içsel dinamikleri ve insan doğasının karmaşıklığı arasındaki gerilimden beslenir. Fox, modern dünyanın sorunlarına çözüm olarak teknolojiyi görürken, ironik bir biçimde kendi teknolojik saplantısının kurbanı olur. Bu durum, Stiegler'in teknolojinin "pharmakon" doğasına ilişkin felsefi soruşturması için uygun bir zemin sunar.

Allie Fox, filmde modern kapitalist toplumun eleştirel bir figürü olarak karşımıza çıkar. Filmin ilk sahnelerinde Amerikan rüyasının boş vaatlerine, tüketim çılgınlığına ve kitle iletişim araçlarının yarattığı simgesel yoksulluğa karşı radikal bir muhalif tavır sergiler. Allie Fox'un modern Amerikan toplumuna yönelik eleştirisi ve onun teknolojiye olan inancı diyaloglarda vurgulanırken, Fox'un hurdalıkta bulduğu malzemelerle icatlar yapması, onun yaratıcı "savoir-faire" yeteneğini göstermektedir. Fakat Fox bu yeteneğini kapitalist sistem içinde bir meta haline getirememesi problemi yaşamaktadır. Bu nedenle Fox system içinde marjinal bir figür olarak okunabilir.

AllieFox: "Şurayabak, Charlie. Bu ülke birtuvalet. Bütün ülke uyuşturucu müptelası, kapı kilitleyen, ülserli, kuduz leş yiycilerinin, sabıkalı milyonerlerin ve ahlaki gammazların tehlikeli bir bölgesine dönüşüyor. Kimse bu ülkeyi terketmeyi düşünmüyor. Ben düşünüyorum. Her gün düşünüyorum."

Filmde geçen bu diyalog, Allie Fox'un içinde bulunduğu duruma karşı isyanının manifestosudur. Fox, Amerikan toplumunu "ıvır zıvır al, ıvır zıvır sat, ıvır zıvır ye" döngüsüne sıkışmış, otantikliğini ve anlam üretme kapasitesini yitirmiş bir yapı olarak görür. "Televizyon izle. İyi günler. Sosyal yardıma gir" gibi ifadeler, kültür endüstrisinin bireyleri nasıl pasif tüketicilere dönüştürdüğünü ve yaşam bilgisini (savoir-vivre) nasıl manipüle edildiğini gösterir. "Made in Japan" etiketli bir ürünü reddeden Fox'un bu eylemi, ilk bakışta milliyetçiliğin bir tezahürü gibi görünse de yerel çapta düşünüldüğünde söz konusu eylem, küresel kapitalizmin standartlaştırıcı ve kimliksizleştirici gücüne karşı bir direniş hüviyeti kazanır. O, bu "ülserli tehlike bölgesi" diye andığı yerden kaçarak, kendi ailesi için otantik bir yaşam ve yeni bir anlam dünyası yaratabileceğine inanmaktadır. Bu kaçış, yozlaşmış bir üçüncül hafıza (medya, tüketim kültürü) sisteminden kopma ve yeni, "sağlıklı" bir hafıza sistemi kurma isteğidir.

Amerika'ya yönelik eleştirisi, sadece yüzeysel bir tüketim karşıtlığı değildir. Stieglerci bir perspektiften bakıldığında, modern Amerikan toplumu, ona göre derinlemesine bir "simgesel yoksulluk" ve "yurttaşlık bilgisi" kaybı yaşamaktadır. Fox, Amerika'nın çöp ürettiğini, insanların beyinlerinin yıkandığını ve gerçek bir yaşam sürmediklerini iddia eder. Bu eleştiri, Stiegler'in kültürel endüstrileri ve kitle iletişim araçlarının bireylerin dikkatini manipüle ederek, onları pasif tüketicilere dönüştürmesi ve eleştirel düşünme yeteneklerini aşındırması tezleriyle örtüşür. Amerika'da yaşayan insanların, kendi yaşamları üzerinde gerçek bir kontrol sahibi olamadıkları, kendi arzularını oluşturamadıkları ve ortak bir gelecek inşa edemedikleri fikri, bu simgesel yoksulluktan kurtulma ve kendi gerçek ve otantik yaşamını kurma idealidir. Ancak bu kaçış, paradoksal bir biçimde, başka bir simgesellik biçimine evrilir. Fox, ailesini dış dünyadan izole ederek, onların da kendi hayatlarını devam ettirdikleri simgesel devrelerden kopmasına ve yurttaşlık bilgilerini yitirmelerine neden olur.

Ancak Fox'un eleştirisi, onu içinde bulunduğu koşulları oluşturan teknolojiye tamamen vazgeçmeye veya tüketmemeye yöneltecek eylemin bir parçası değildir, Fox, teknolojiyi kendi

ütopyasını inşa etmek için bir araç olarak kullanmak istemektedir. O, teknolojinin insanlığı kurtaracak yegâne güç olduğuna inanmaktadır ancak teknolojiye olan bu salt inanç, teknolojinin “pharmakon” doğasının “zehir” yönünü göz ardı etmesine neden olur. Fox, kendi icatlarıyla (örneğin, buz makinesi) doğayı kontrol altına alabileceğini, medeniyetin “kirliliğinden” arınmış, saf bir yaşam kurabileceğini düşünür. Bu durum ise Stiegler’in “teknik bireyselleşme” kavramıyla örtüşmektedir. Fox, kendi kimliğini ve varoluşunu, üzerinde çalıştığı teknolojik icatlar ve bu icatlar aracılığıyla doğa üzerinde kurmayı düşündüğü tahakkümle tanımlar. Ancak bu bireyselleşme çabaları teknolojiye aşırı bağımlılık nedeniyle patolojik bir hal alır ve onu gerçeklikten koparır.

Görsel 1: Fox, ‘Fat Boy’ isimli buz makinesini inşa ediyor.

Allie Fox’un modern toplumdan kaçıışı, Stiegler’in “simgesel yoksulluk” kavramının sinematik bir tezahürü olarak okunabilir. Lukács’tan beslenen bu teoriye göre, normalde varlık olarak kabul ettiğimiz şeyler (nesneler), aslında sürekli olarak pratikler tarafından üretilir ve yeniden üretilir. Ancak kapitalizmde, nesneler niceliksel bir belirlemeyle, yani “değişim değeri” olarak sunulur, kullanım değerleri arka planda kalır. Tıpkı doğa bilimlerinin doğayı nicel temsiller üzerinden kavraması gibi, modern bilim ve teknoloji çağında da doğa ve dünya sadece ölçülebilir ve manipüle edilebilir bir kaynak (Bestand) olarak görülme eğilimi güçlenmektedir (Fitzpatrick vd., 2021, p. 23). Her şeyi bir kaynak olarak görme tutumu verimliliği kendi başına bir amaç haline getirir. Fox, yaşadığı toplumda anlam üretme, eleştirel düşünme ve ortak değerler etrafında birleşme kapasitesinin aşındığına inanmıştır. Kitle iletişim araçlarının ve tüketim kültürünün yarattığı yüzeysel enformasyon akışı, onun için bir tür “anlam krizi”ne yol açar. Fox, doğada kendi kurmaya çalıştığı sözde ‘medeniyet’ projesi içinde, ailesini dış dünyadan izole ederek, onların da simgesel anlamları yitirmesine neden olur.

“The Mosquito Coast” filminin ana teması, doğa ile teknoloji arasındaki kadim çatışmadır. Doğanın ilkel bir güç olarak görülmesi ve evcilleştirilmeye, hatta tamamen tahakküm altına alınmaya çalışılması, teknolojik dönemin ve özellikle Aydınlanma düşüncesinin belirgin bir özelliğidir. Aydınlanma için, “hesaplanabilirlik ve fayda kuralına uymayan her şey şüphelidir” (Strand vd., 2017, p. 397). Koku, tat, renk gibi nitelikler “ikincil nitelikler” olarak reddedilerek, sadece ölçülebilen, sayılabilen ve hesaplanabilen şeyler gerçek ve nesnel kabul edilir. Bu indirgemeci yaklaşım, doğanın benzersizliğini ve özgünlüğünü soyut niceliklere indirgeyerek, onu manipüle edilebilir bir nesne haline getirir. Modernitenin başlangıcında Bacon, Galileo ve Descartes gibi düşünürler, doğayı ‘hareket halindeki âtil maddeden oluşan

bir mekanizma' olarak tanımlayarak, onu kendi iç dinamiklerinden ve ruhani özelliklerinden soyutlamışlardır (Garber & Roux, 2012, p. 11). Bu, doğayı ölü, içsel kapasiteleri olmayan bir "ceset" olarak tasvir eder ve ona dışarıdan müdahale etme fikrini pekiştirir (Vetlesen, 2015, p. 130). Bu mekanistik doğa anlayışı, insanı insan olmayanlardan ayırma ve insan olmayanlar üzerinde mutlak bir üstünlük kurma girişimiyle doğmuştur. Bu yaklaşım, dünyayı teorik ve pratik olarak "nesnemiz" haline getirir. Hayvanlar dahi "teknolojik bir metaya" indirgenerek, kendi varoluşsal amaçlarından sapmış "post-hayvan" kategorilerine dönüşebilir. Endüstriyel et üretiminde olduğu gibi, doğa "plastik" olarak görülür ve insan kontrolünün nihai erdem olduğu düşünülür. Allie Fox, doğayı ilkel ve kaotik bir güç olarak görür ve onu teknoloji aracılığıyla "terbiye etmeye" çalışır. Buz makinesi, onun bu tahakküm arzusunun sembolüdür. Buz, doğanın sıcak ve nemli ortamında "doğal olmayan" bir ürün olarak, Fox'un doğa üzerindeki teknolojik zaferini temsil eder. Ancak bu zafer, buzun ömrü gibi kısa vadelidir ve yıkıcı sonuçlar doğurur. Buz makinesi, bir yandan Fox'un ailesine konfor sağlarken, diğer yandan da çevreyi kirletir ve yerel halkla çatışmalara yol açar. Fox'un teknolojiye olan mutlak inancı, onu doğanın kendi içsel dinamiklerini ve sınırlarını göz ardı etmeye iter, bu da onun trajik sonunu hazırlar. Film doğayı mutlak anlamda "terbiye etme" veya domine etme girişimlerinin ciddi etik sorunlara yol açtığını ve hatta insanlığın kendi zararına olduğunu vurgulamaktadır.

Filmin karakterleri de Stiegler'in felsefi kavramlarını somutlaştıran önemli figürlerdir. Allie Fox, teknolojinin aydınlık ve karanlık tarafını göstermektedir. O hem bir mucit hem de idealist bir aydınlanmacı figürüdür, teknolojiye olan saplantısının nedeni, onu ideolojik bir kurtarıcı olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Jeomühendislik (buzul yapay müdahalesi) gibi doğal süreçlere radikal teknolojik müdahaleler, insanın yaratıcı kapasitesini ve doğa üzerindeki egemenlik iddiasını pekiştirmektedir. Bu, insanlığın düşkünlüğünden kurtulma ve doğayı manipüle ederek maddi kurtuluş bulma arzusunun bir yansımasıdır. Modern teknoloji, insan öznelliğini ve gerçekliği algılama biçimimizi değiştirir ve doğayı doğrudan müdahale edilebilen bedensel-duyusal etkileşimin ortadan kalktığı bir alan olarak deneyimlememize sebep olmaktadır. Ağaç kesme örneğinde olduğu gibi, doğa sürekli hammadde sağlayan soyut bir varlığa dönüşür ve ağaç kesme işleminin teknolojik olarak ilerleyen kolaylaşmasında olduğu gibi sürekli olarak bireysel becerilerin ve pratik bilginin bu ilerleyen bilgiye bağlı olarak değişimini gerektirir. Her yeni teknoloji bir öncekinin körelmesine yol açar çünkü teknoloji temel olarak yapılacak iş üzerine çabaları gereksiz kılmak üzere gelişmektedir (Abbinnett, 2017, p. 69). Teknolojinin yaygınlığı, bizi diğer insanlarla ve çevreyle olan yakın ilişkilerimizden ontolojik olarak uzaklaştırır. Bu durum, iş süreçlerinin giderek daha izole hale gelmesi ve bireylerin doğal çevrelerinden uzaklaşmasıyla kendini gösterir (Bradley, 2024, p. 95). Bu nedenle Fox, gittikçe ailesini ve kendisini yıkıma sürükleyen, teknolojik bilgiden zehirlenmiş birisi haline gelir. Fox'un çocukları, özellikle de filmin anlatıcısı olan Charlie, babalarının teknolojiye olan bağımlılığının ve ütopyasının kurbanlarıdır. Onlar, babalarının dayattığı bu teknolojik yaşam biçimi içinde hâlihazırda kendi sistemlerinin dışına itilmiş, "savoir-vivre" ve "savoir-faire" yeteneklerini geliştirme fırsatından mahrum kalmışlardır. Bu durum, onların küçük bir alanda "proleterleşmesine" yol açar. Aile, dış dünyadan izole edilerek ortak simgesel anlamlardan koparılmış olur.

Görsel 2: Fox, Fat Boy isimli buz makinesini tanıtıyor.

Filmin ilerleyen sahnelerinde, Fox'un buz makinesiyle doğayı kontrol etme çabasının doğanın direnişi ve yerel halkla yaşanan kültür çatışmalarıyla karşılaşması, onun teknolojik determinizm anlayışının sınırlarını açığa çıkarır. Özellikle yerlilerle kurduğu ilişkiler, onun teknolojiye olan indirgemeci bakışının ne denli yetersiz kaldığını gösterir. Yerlilere teknolojiyi sunarak onları 'medeniyetle' tanıştırmaya çalışırken, aslında onların kültürüne ve yaşam tarzına saygı duymaz. Fox, kendisini doğaya ve yerlilere üstün görür ve teknoloji aracılığıyla onlara 'yardım edeceğini' düşünür. Ancak bu yardım, aslında yerlilerin yaşam biçimini hiçe sayan bir hegemonya girişimidir. Fox'un bu tutumu, Stiegler'in teknolojinin kapitalist sistem içinde bir kontrol aracına dönüştüğüne dair eleştirilerini destekler niteliktedir (Stiegler, 2010, p. 85). Fox, kapitalizmin doğayı tahrip ettiğini düşündüğü bu sistemden kaçarken, onun doğaya olan bakışı hala kapitalist bir zihniyet taşır. Kapitalizmden kaçmak istemesine rağmen, doğayı bir kaynak olarak görür ve onu fethetmeye çalışır. Doğanın enerjisini dönüştürerek ona kendi isteğine göre hükmetme arzusu, Fox'un modern dünyadan kaçışı ile çelişir. Yine kapitalist sistemi var eden, eleştirdiği araçlarla, yani teknolojiyle hareket eden Fox, bu süreçte kendisini doğadan yalıtarak yalnızlaştırır (Bliss, 2000, p. 180). Filmin sonu, Fox'un teknolojiye olan mutlak inancının hesap edilmeyen kolektif yönünün kendi ütopyasını çöküşüne sebep olmasını gösterir. Fox'un ölümü ise, yönetmenin ne söylemek istediğini açık olarak belirtmektedir: teknoloji insanlığı kurtaracak yegâne güç değildir ve yanlış kullanıldığında yıkıcı sonuçlar doğurabilir.

Teknoloji ve İnsanın Çıkmazı: Ruhun Kapitalist Yozlaşması

Fox'un ütopyası, Stiegler'in "organoloji" kavramı üzerinden analiz edildiğinde ise teknik, biyolojik ve sosyal organlar arasındaki uyumsuzluğun ve çatışmanın trajik bir örneği olarak ortaya çıkar. Stiegler için insan, sadece biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda teknik ve sosyal organlarla da donatılmış "organolojik" bir varlıktır. Teknik organlar (aletler, makineler), biyolojik organların (el, göz) uzantıları olarak işlev görürken, sosyal organlar (dil, kurumlar, yasalar) ise bireylerin bir araya gelerek kolektif bir yaşam kurmasını sağlar. Fox'un ütopyasında, teknik organlar (buz makinesi, jeneratör) biyolojik ve sosyal organlarla uyumsuz bir şekilde işler. Fox, teknolojik icatlarıyla doğayı kontrol etmeye çalışırken, doğanın biyolojik dinamiklerini (iklim, bitki örtüsü) ve yerel halkın sosyal yapılarını (kültür, gelenekler) göz ardı eder. Bu durum, teknik organların biyolojik ve sosyal organlar üzerinde tahakküm kurmasına ve bir tür "organolojik başarısızlığa" yol açar. Fox'un teknolojiye olan mutlak inancı, onu

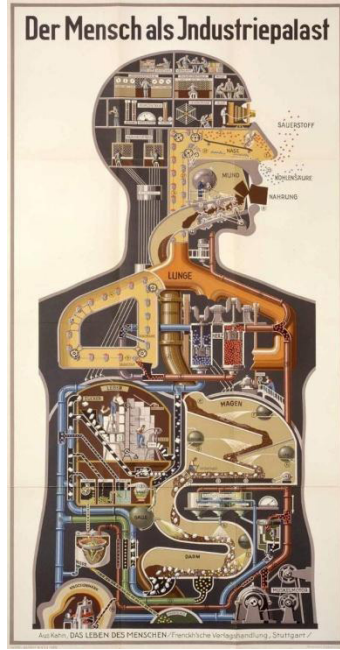
doğanın ve insan doğasının karmaşıklığını anlamaktan alıkoyar. Sonuç olarak, onun ütopyası, teknik, biyolojik ve sosyal organlar arasındaki uyumsuzluk nedeniyle çöker ve trajik bir sonla biter. Bu durum, Stiegler'in teknolojinin doğru bir farmakolojik yaklaşımla yönetilmediğinde, insan varoluşunun temel bileşenleri arasında nasıl bir çatışmaya yol açabileceğini gösterir.

Fox, çocuklarına geliştirdiği buz yapma makinesi Fatboy'un prototipini gösterirken, cihazın iç yapısını insan organlarına benzetir ve bu yönüyle başka bir dönemin teknik insanı olan Fritz Kahn'a benzemektedir (Von Debschitz & Von Debschitz, 2013, p. 30). Kahn, 1920'lerde insan vücudunu bir fabrika olarak tasvir eden "*Der Mensch als Industriepalast*" (endüstriyel saray olarak insan) adlı ünlü illüstrasyonu ile tanınır. Kahn'ın bu metaforu, modern dönemin teknolojik ve endüstriyel gelişmelerini insan bedeniyle özdeşleştirerek, insanın makine ile olan ilişkisini görselleştirir (Borck, 2007, p. 500). Fox'un makineleri insan organlarına benzetmesi, onun döneminde teknoloji ve insan arasında kurulan simbiyotik ilişkisiyi gösterir.

Kahn'ın görselleri, değişen iletişim araçları ve baskı teknolojisindeki yeniliklerin de yardımıyla "Yeni Nesnellik" akımının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bu akım, modern, rasyonel ve endüstrileşmiş dünyanın görselleştirilmesine odaklanır; makineler ve bedenler katı bir kesinlikle idealleştirilmiş imgeler halinde bilimsellik adına sunulur. Bu, enstrümantal rasyonellik ile 'yaşam felsefesi' (Lebensphilosophie) arasında paradoksal bir birleşimin olduğu yeni bir kültürün parçasıdır. Kahn'ın '*Endüstriyel Saray Olarak İnsan*' gibi imajları, yeni teknolojiyi insan vücuduyla karşılaştırarak "organikleştirmeye" yönelik daha geniş bir stratejinin parçasıdır. Kahn, vücudun gizli organik iç yapısını modern insanın anlayabileceği gündelik aletler aracılığıyla tanıtmıştır. Bu görseller var olan anlamının ötesinde bir "teknokuryazarlığın" gerekli olduğunu ve bedenin mekanizmasıyla bağlantılı olarak bu yeni yollarla anlatılan teknolojik bilginin, yeniden bağlantı kurma potansiyeli taşıdığını ima etmektedir. Onun imgeleri, makinelerin insan vücudunun karmaşıklığını örneklediği, "endüstrileşmenin romantik bir ütopyasını" yansıtır. Ona göre, teknolojik ilerleme sayesinde insanlar doğalarını anlayacaktır ve bu uygarlık en nihayetinde doğanın teknoloji ile kültürel açıdan entegrasyonu ile tamamına erecektir. Bu bakış açısı, bilişsel öz-yansıma ve ahlaki özerkliğin klasik aydınlanma programını insanın biyolojik varlığı olan vücuda doğru genişletmiştir. En önemlisi, bu süreçte insan özgürlüğünü baltalayacak hiçbir açık tehlike görülmemiştir.

Allie Fox: "Tıpkı bir insanın içi gibi. Bağırsaklar ve hayati organlar. Bak, bu onun sindirim sistemi. Dolaşım sistemi. Solunum. Akciğerler. Yağ dokusu. Böbrekler.

Bu diyalog, Stiegler'in teknolojinin insanın "prostetik" bir uzantısı olduğu ve insan ile tekniğin "eş-kurucu" bir dinamik içinde yer aldığı fikrinin dile getirilmesidir (Ravetto-Biagioli, 2018, p. 134). Fox, makinesini biyolojik bir organizma, hatta kendi "bebeği" olarak tanımlayarak, teknolojiyle kurduğu ontolojik bağı ortaya koyar. Makine, onun için cansız bir nesne değildir, kendi yaratıcı iradesinin ve zekâsının vücut bulmuş halidir. Bu, aynı zamanda insanın kendi doğasının sınırlarını aşmak ve dünyayı yeniden yaratmak için teknolojiye başvurduğu "dışsallaşma" sürecinin bir sonraki adımıdır.

Görsel 3: Fritz Kahn "Man as Industrial Palace." C. 1928

Martin Heidegger'in modern teknolojiye yönelik eleştirisinde dile getirdiği 'Gestell' (çerçeveleme) kavramı, teknolojinin dünyadaki her şeyi basit birer "kaynak" olarak düzenleme eğilimini ifade eder (Stiegler, 2016, p. 252). Bu, şeylerin kendi doğal anlamlarından ve değerlerinden soyutlanmasına neden olur. Postfenomenoloji, bu distopik görüşü tamamen benimsemese de teknolojik aracılığın bir 'ortaya çıkarma-gizleme' yapısına sahip olduğu fikrini kabul eder. *The Mosquito Coast* filmi, teknoloji ve doğa arasındaki çatışmayı bu bağlamda ele alırken, aynı zamanda modern insanın teknolojiye olan bağımlılığını ve bu bağımlılığın yol açtığı yabancılaşmayı da sorgular. Klasik fenomenolojinin aksine, postfenomenoloji teknolojinin dünyayla aramızda bir aracı olduğunu ve algımızın bu aracılıkla "inşa edildiğini" vurgular. Bu inşa edici süreç, algının pasif değil, aktif ve yapıcı bir eylem olabileceğini de gösterir. Fakat Heidegger'in modern teknolojinin "çift unutkanlığa" yol açtığı iddiası, ise teknolojik verimliliği mutlak doğru olarak kabul etmemize ve dünyayı farklı şekillerde görme olasılığını unutmamıza dikkat çeker (Kiran, 2015, p. 128). Filmin ekolojik mesajı da bu bağlamda özel bir anlam kazanır. Fox'un doğayla kurduğu ilişki, tipik olarak modern batı tarzı yaklaşımının yansımasıdır: doğa fethedilmesi ve dönüştürülmesi gereken bir alan olarak algılanır. Ancak Honduras'ın tropik iklimi ve ekosistemleri, onun teknolojik müdahalelerine beklenmedik dirençler gösterir. Bu durum, postkolonyal eleştirinin de işaret ettiği gibi, Batılı teknolojik çözümlerin evrensel geçerliliği iddiasının sorgulanmasına yol açar.

Kapitalizmin bireyler üzerindeki etkisi, Stiegler'in sıkça vurguladığı bir meseledir (Stiegler, 2010, p. 90). Stiegler'e göre, kapitalist sistem, bireylerin ruhsal dünyalarını derinden etkiler ve onların özgün yaratıcı kapasitelerini köreltir. Kapitalizm bir medeniyet veya bir yaşam biçimi olarak işler ve kendi normlarını, fikirlerini ve alışılmış davranışlarını yaratır. İnsanlar, kapitalizmin vaatlerine rasyonel olarak inanmasalar bile, kendi "ekonomik hayallerinin" bir parçası haline geldiği için ona uyum sağlarlar, kapitalizm ruh yerine sosyal mantığı önceler. Kapitalist sistem, bireyleri bir yandan özgürlük vaatleri ve bireysel başarı teşvikiyle şekillendirirken, diğer yandan onları ekonomik zorunluluklara, rasyonel hesaplama ve bürokratik denetime tabi kılar. Bu durum, bireylerin ruhsal dünyalarında rasyonelleşme, standartlaşma, yabancılaşma gibi sonuçlar doğururken, aynı zamanda tüketim ve finansallaşma yoluyla yeni öznellik biçimleri icat eder. Böylelikle kapitalizm, bireyleri standartlaştırılmış hayat kalıplarına mahkûm ederek, onların özgün kimliklerini ve yaratıcı potansiyellerini zayıflatır. Bu süreç, bireylerin ruhsal dünyalarının yozlaşmasına ve anlam üretme kapasitelerinin körelmesine neden olur. Stiegler, bu durumu da "ruhun

proletaryalaşması” olarak tanımlar (Stiegler, 2011, p. 81).

The Mosquito Coast filminde Allie Fox karakteri, bu yozlaştırıcı kapitalist iklimden kaçmaya çalışır. Kapitalizmde, bireylerin siyasi (ekonomik olmayan) zorunluluklardan kurtulduğu düşünülse de bireyler, aslında ‘piyasaya’, yani ekonomik zorunluluğa tabidir. Fox, modern Amerikan toplumunun materyalist değerlerini ve tüketim odaklı yaşam tarzını reddederken kendi ütopyasında başkalarını “tüketim yoluyla farklılaşmaya” teşvik etmesi sebebiyle kendisini var eden “tüketim toplumu” gerçeğini atlamıştır. Kapitalist sistemde tüketim, “ihtiyaçların ve arzuların yaratılması ve gerçekleştirilmesi” yoluyla “kapitalizmin sürdürülmesi ve devamı için hem ideolojik hem de ekonomik olarak elverişli” bir ortam sunar. Bu nedenle bireyler, kişisel değerlerini ve öz saygılarını sahip oldukları şeylerden türetirler. Tüketim ortamından çıkıldığında, bu yolla inşa edilen “kişisel kimlik” kavramı zayıflar veya anlamsızlaşır. Fox ailesini bu sistemin dışında konumlandırarak onların kendilerini tanımlama ve ifade etme biçimlerini kökten değiştirmek zorunda kalır, çünkü tüketim, “kimliğin sahiplenilebilen, geliştirilebilen ve sergilenebilen bir şey” olarak sunulduğu bir mekanizmadır. Bu anlamın dışında daha anlamlı ve özgün bir yaşam alanı yoktur. Beklenildiği gibi Fox’un bu çabası, kapitalist sistemin teknik mantığını yeniden üretmekten ibaret olacaktır. Fox, doğayı kontrol etme ve onu insan ihtiyaçlarına göre dönüştürme arzusuyla hareket ederken, kimlik kaybı, sınıfsal durumların belirginleşmesi ve mevcut özgürlük ile ekonomik işleyiş anlayışının temelden değişeceğinin farkına varmaz. Fox, aslında ilkel bir kapitalist sistem kurmaya çalışırken hali hazırda bulunan ekonomik düzenin dışında kaldığı için başarısızlığa uğrar. Çünkü ilk elde kapitalizmin doğaya yaklaşımını tekrarlamış olur (Formica, 2012, p. 125).

Stiegler, teknolojinin kapitalist toplumda bireysel arzu ve libidinal enerjiyi sömürdüğünü savunur (Stiegler, 2011, p. 18). Kapitalist toplumlarda bireyler, “kendilerini sahip oldukları metalarda tanınırlar; ruhlarını otomobillerinde, müzik setlerinde, katlı evlerinde, mutfak ekipmanlarında bulurlar” İnsanlar, yaşamlarını kolaylaştıran veya belirli işlevlere hizmet eden yeni teknolojileri ise hızla benimserler; bu duruma “fonksiyonel pragmatizm” denir. Örneğin, bir güvenlik sistemi (düşme algılayan giyilebilir cihaz gibi) bedeninin çevrimiçi izlenmesini sağlayarak bireysel bedensel deneyimin temel bir özelliğini değiştirse bile insanlar bunu yalnızca “başka bir araç” olarak görürler. Bu durum, bedeninin ve kimliğin teknolojik olarak işlenmiş verilere (parmak izleri, DNA gibi) bağlı hale gelmesiyle birlikte, doğal bedensel sınırlarımızın ötesine geçme çabalarını ve sürekli “iyileştirme” arzusunu besler. Kapitalist sistem, bu fonksiyonel pragmatizmi kullanarak yeni “ihtiyaçlar” yaratır ve sürekli tüketimi teşvik eder. Böylelikle bireylerin arzularını manipüle ederek, onları sürekli olarak tüketmeye yönlendirir (Kiran, 2015, p. 132). Bu süreç, bireylerin özgün arzularını ve yaratıcı enerjilerini tüketim odaklı bir yaşam tarzına kanallı eder. Filmde Fox, kendi enerjisini tüketimin, çeşitlilik, yenilik ve farklılık vaatleri üzerinde yoğunlaştırmıştır. İhtiyaç duyulandan daha fazla veya daha değişik bir icat arayışı içindedir. Kendini ifade etme ihtiyacının bir yansıması olan bu içsel enerji patlamasını teknolojik icatlar aracılığıyla doğayı kontrol etme arzusuna dönüştürür.

Peter Weir, filmde doğayı kontrol etme arzusunda olan iki figürün ruhani bağlantısını göstermek için karşı karşıya getirir. Bunlardan ilki teknolojik misyoner olan Allie Fox diğeri de gerçek bir misyoner olan Rahip Gurney Spellgood’tur. Spellgood, kendi deyimiyle Tanrı’nın işini yapmak üzere Guampu’ya gelmiştir. Spellgood’un, yerli halka vaazlar verdiği, dini içerikli videolar izlettiği ve onları kendi kilisesine çekmeye çalıştığı görülmektedir. Allie Fox’un ailesiyle karşılaştığında, onları da kendi misyonuna davet eder. Ayrıca Allie’nin kurduğu Jeronimo’daki yerlileri de kendi yanına çekmeye çalışmaktadır. Filmde misyoner Spellgood’tan önce Fox şöyle bir itirafta bulunur:

Allie Fox: “Misyonerlerin hiç gitmediği yerlere gitmek istiyorum. Ormanın en sık, en berbat köşesine bir yük dolusu buz götürmek istiyorum, su için dua ettikleri, hiç buz görmedikleri ve aerosol kutulardaki peyniri hiç duymadıkları yerlere.”

Bu haliyle Allie Fox'un istediği şey hipersinai kapitalizmin ulaşmadığı yerlere bunları ulaştıracak teknik bilgiye sahip biri olarak oradaki insanlara bilinçdışı bir süreç olarak gizli den gizliye hükmetme arzusudur. Fakat onların bilmediği bir şey olarak teknik bilgiyi onlara ulaştırmaya çalışmaz. Zaten ona göre ormandaki insanlar halihazırda bu teknik bilginin ve kültürel düzenin farkındadır. Bu nedenle filmin en başında onlar hakkında fikirlerini şu diyalogla aktarır:

Allie Fox: "Bunlar göçmen işçiler, ormanın derinliklerinden geliyorlar, ne kadar iyi durumda olduklarını bilmiyorlardı... Ben onlarla yer değiştirdim. Burası cennet sanıyorlar. Hiç gelmemeliydiler. Orada ormanda ne var biliyor musun? Jeotermal enerji. İhtiyaçları olan tüm enerji beş bin feet derinlikte. Dünyanın göbeği orası".

Stiegler felsefesinde yabancılaşmanın ve ruhsal yozlaşmanın en yüksek aşaması hipersinai kapitalizme ulaşmış olmaktır. Bu dönemde, zihinler ve paylaşılan kültür dünyasının sembolleri sömürülecek hammadde haline gelmiştir. Beş bin feet derinlikte, jeotermal enerji ve bunun getirisi üzerine bir hesap yapar çünkü hiper değer tamamen hesaplanabilir olmalıdır. Stiegler'den alıntıyla (2004, p. 25):

"Manevi değerın politik ekonomisi, libidinal ekonomininkidir. Burada değer, genel olarak yalnızca onu arzulayan kişi için vardır. Yalnızca arzu devresine, tüm değerlerin ölçülebilirliğine indirgenemeyen şeyi arzulayan kişinin zihnine kazındığı ölçüde bir değere sahiptir. Başka bir deyişle, değer, yalnızca fiyatı olmayanı değerlendirdiği ölçüde bir değere sahiptir."

Fox'un kendisini değersiz hissetmesi, kendisinin tüketici olarak bütün bireyselliğinin elinden alınmasıyla alakalıdır. Stiegler'in analizinde, bu sistemde birey çifte bir dönüşüme uğrar: hem tüketici konumuna indirgenir hem de bireyselliğini kaybeder. Bu süreçte kişinin değeri, "yaşam boyu değeri" gibi hesaplamalarla belirlenir ve böylece yaşamın kendisi değersizleştirilir. İşte bu yüzden, nihayetinde değersizleştirilmiş (ve melankolik) üyelerine değersiz görünen toplumun kendisidir – ve aynı zamanda toplumun "değerlerini" çok daha gürültülü ve gösterişli bir şekilde, yalnızca aldatmacalar, telafi edici söylemler ve teselliler'den ibaret olan "değerler" olarak hayal etmesinin nedeni de budur. Artık kendini sevmeyen bir toplumun kaderi budur.

Stiegler, yine filmde bahsedilen, yerliler ve ticaret ilişkisine çok benzeyen gerçek hayattan bir örnek vermektedir (Stiegler, 2004, p. 24). Patricia ve Emmanuel Cartier çifti hafta sonlarını bir alışveriş merkezinde çocuklarıyla geçiren normal bir çifttir. Bay ve Bayan Cartier, çocuklarına oyun konsolları ve televizyonlar alırlarsa onların daha mutlu olacağını düşünüyorlardı. Ne var ki, bu ürünleri ne kadar çok alırlarsa çocukları o kadar az mutlu oluyordu. Çocuklar daha fazla harcamaya yöneliyor, evlat ve aile sevgisinin anlamını yitiriyor, böylece aşırı tüketimin olumsuz etkilerinden giderek daha çok zarar görüyorlardı. 1989'da evlenip bir aile kurduklarından beri, iyi bir ailenin, normal bir ailenin tüketen bir aile olduğu ve mutluluğun bu yönde yattığı inancı onlara aşılandı ve bu onların sonu oldu. Guardian gazetesinin haberine göre, 20 farklı kredi şirketine 250 bin euro borçlanan çift, beş çocuğuna ve kendilerine insülin enjekte ederek öldürmeye çalıştığı gerekçesiyle tutuklandı. Çocuklarından 1'i öldü ve 4 çocuk olaydan sağ kurtuldu. Duruşmadan önce Bay Cartier, Libération gazetesine tüketici kredisinin "soludukları hava gibi olduğunu" söylemişti: "Çekici bir reklam görüyorsunuz, telefon ediyorsunuz. Bir form alıyorsunuz, dolduruyorsunuz. Çek 48 saat sonra postayla geliyor. Kimseyle görüşmüyor veya konuşmuyorsunuz. O kadar az geri ödüyorsunuz ki neredeyse fark etmiyorsunuz. Size hayatın tatlı olduğu hissini veriyor." Yine habere göre, çift bir kredi şirketinden aldıkları son çeki, çocuklarına "öbür dünyada şık giyinsinler diye" yeni kıyafetler almak için kullanmış. Yerel bir restoranda yemek yemiş ardından Patricia, kocası hariç herkese iğne yaptı ve çocuklara bunun "yurtdışı tatili için bir aş" olduğunu söylemiş. Bay Cartier'in sonrasında bileklerini keserek kendi yaşamına son vermesi gerekiyormuş, ancak acil servisi aramadan önce sadece bir çizik atabilmiş (Henley, 2005).

Stiegler'in Cartier vakası analizindeki en sarsıcı nokta, çiftin çocuklarını "kurtarmak" adına öldürmesidir. Emmanuel Cartier, "Onları bu adaletsiz dünyada yalnız bırakamazdık," der. Bu, patolojik bir "biz" anlayışının sonucudur. Cartier'ler için "biz" (aile), artık bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirdiği bir yapı değil, babanın mutlak kararıyla toptan yok edilebilecek bir birimdir. Baba, ailenin geri kalanının bireyselleşme hakkını elinden alır ve onlar adına en nihai kararı verir. Bu, kolektif bireyselleşmenin tamamen çökmesi ve narsist bir "ben" in, "biz" i yutmasıdır.

Allie Fox'un ailesiyle ve kurduğu toplulukla ilişkisi, bu patolojik "biz" anlayışının daha karmaşık ve uzun bir süreçte işleyen halidir. O, ailenin babası değil, mutlak hükümdarıdır. Ailesi, onun büyük projesinin bir parçası, onun dehasının seyircileri ve uygulayıcılarıdır. Oğlu Charlie'nin anlatımıyla, "Babamın bir dahi olduğuna ve dünyanın ona ait olduğuna inanarak büyüdüm." Allie, çocuklarının dış dünyayla (okul, arkadaşlar, toplum) bağ kurmasını engelleyerek onları kendi izole "biz" inin içine hapseder. Bu "biz", sağlıklı bir kolektif yapı değil, Allie'nin egosunun bir uzantısıdır.

Bu durum, Jeronimo'da daha da netleşir. O, sadece ailesini değil, tüm bir topluluğu kendi iradesine tabi kılar. Ancak bu "biz" in ne kadar sahte ve kırılgan olduğu, dışarıdan bir tehdit geldiğinde ortaya çıkar. Üç haydut (Ruckbooses) Jeronimo'ya geldiğinde, Allie onları yok etmek için tüm medeniyetini, yani "Şişman Çocuk" u ateşe verir. Bu eylem, Cartier'lerin çocuklarını öldürmesiyle paralellik taşır. Allie de, kendi 'çocuğunu' (Jeronimo'yu ve icadını), onu 'kırletecek' dış dünyadan "kurtarmak" için yok eder. Bu, 'biz' i korumak adına yapılan bir fedakârlık değil, narsist 'ben' in, kendi kontrolü dışına çıkan her şeyi yok etme güdüsüdür.

Patlamadan sonra ailesini zehirli topraklardan geçirerek yeni bir başlangıca zorlaması da bu dinamiğin bir devamıdır. Ailesinin acısı, yorgunluğu ve geri dönme arzusu onun için anlamsızdır. Oğlu Jerry, "Eve gitmek istiyorum," dediğinde, Allie'nin dünyasında bu isteğin bir karşılığı yoktur çünkü 'ev' diye bir kavram artık sadece onun belirleyeceği bir yerdir. Tıpkı Emmanuel Cartier'in çocuklarının yaşama hakkını ellerinden alması gibi, Allie de ailesinin kendi geleceklerini seçme, kendi bireyselleşme yollarını çizme hakkını ellerinden alır. Onlar, Allie'nin "biz" dediği kolektif bir kâbusun içinde yaşamaya mahkûmdur.

Stiegler'e göre, bireyselleşme süreçlerini tıkayan, libidinal enerjiyi tüketen ve yaşam bilgisini yok eden bir sistem, kendi çöküşünü hazırlar (Stiegler, 2004, p. 26). Cartier vakası, bu çöküşün ani ve trajik bir patlamasıdır. Allie Fox'un hikayesi ise bu çöküşün yavaş, sancılı ve daha da korkunç bir sürecidir. Jeronimo'nun yıkılışı, Allie'nin projesinin sonu değil, onun deliliğinin yeni bir evresinin başlangıcıdır. O, bu yıkımdan ders almaz; aksine, bunu bir "deneyim" ve bir "arınma" olarak yeniden çerçeveler. "Yanlış yoldaydım... Artık değiştim. Bir Deneyim yaşadım," der. Ancak bu "değişim", sadece daha saf bir yıkım arzusudur. Artık hedefi bir medeniyet kurmak değil, medeniyetin tüm izlerinden arınmış, tamamen ilkel bir varoluşa ulaşmaktır.

Allie'nin bedeni de projesi gibi iflas eder. Misyoner Spellgood tarafından vurulur ve felç olur. Artık sadece bir "konuşan kafa" dır; bedensel gerçeklikten, yaşamdan ve ilişkilerden tamamen kopmuş, sadece kendi saplantılı monologlarını tekrarlayan bir varlık. Son anlarında bile ailesinin acısını ve gerçekliği görmezden gelir. Gözleri görmezken "Göremiyorum! Ama hayattayım! Anne!" diye bağırır. Bu, onun trajedisinin nihai özetidir: Kendi iç dünyasına o kadar hapsolmuştur ki, dışındaki gerçeklik tamamen anlamını yitirmiştir. Oğlu Charlie'nin kollarında, karada sürünerek ölmesi, onun ilkel bir varoluşa dönme arzusunun ironik bir şekilde gerçekleşmesidir.

Sonuç

Bu çalışma, Bernard Stiegler'in teknoloji felsefesi ve Peter Weir'in "*The Mosquito Coast*" filmi arasındaki diyalektik ilişkiyi inceleyerek, teknolojinin insan varoluşundaki ikircikli rolüne dair bulgular ortaya koymuştur. Araştırmanın temel hipotezi, Stiegler'in "pharmakon", "proletaryalaşma" ve "simgesel yoksulluk" kavramlarının, filmdeki Allie Fox karakterinin teknoloji ile kurduğu ilişkiyi anlamlandırmada güçlü bir çerçeve sunduğu yönündeydi. Elde edilen bulgular, bu hipotezin geçerliliğini güçlü bir şekilde desteklemektedir.

Çalışmanın öne çıkan bulgusu, teknolojinin özgürleştirici ve köleleştirici potansiyellerinin aynı anda var olabileceği ve bunlar arasındaki sınırın, teknolojinin hangi toplumsal ve ekonomik bağlamda kullanıldığına bağlı olduğudur. Fox'un teknoloji aracılığıyla doğaya hükmetme çabası, başlangıçta kapitalist sistemden bir kaçış olarak tasarlanmış olsa da ironik bir şekilde aynı sistemin mantığını yeniden üretmiştir. Bu paradoks, Stiegler'in teknolojinin "pharmakon" doğasına ilişkin tezini doğrulamakta ve teknolojinin özgürleştirici potansiyelini gerçekleştirmenin, basit bir sistem karşıtlığından daha karmaşık bir yaklaşım gerektirdiğini göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu, teknolojik araçların bireyselleşme süreçlerindeki kritik rolüdür. Fox'un teknolojiye olan saplantısı, onu ailesinden ve doğadan uzaklaştırarak, Stiegler'in "simgesel yoksulluk" olarak tanımladığı duruma sürüklemiştir. Bu durum, teknolojinin yanlış kullanımının, bireylerin anlam dünyalarını ve toplumsal bağlarını nasıl tahrip edebileceğini göstermektedir. Özellikle dijital teknolojilerin hayatımızın her alanına nüfuz ettiği günümüz dünyasında, bu bulgu özel bir önem taşımaktadır.

Bu çalışma, teknoloji ve insan ilişkisine dair literatüre üç önemli katkı sunmaktadır. İlk olarak, Stiegler'in felsefi kavramlarını somut bir film analizi üzerinden operasyonelleştirerek, bu kavramların ampirik uygulanabilirliğini göstermiştir. İkinci olarak, teknolojinin ikircikli doğasını anlamak için disiplinlerarası bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymuştur. Son olarak, teknoloji eleştirisinin, teknolojinin kendisine değil, onun belirli toplumsal ve ekonomik bağlamlardaki kullanımına yönelmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Bu bulgular ışığında, teknoloji ve toplum ilişkisine dair gelecekteki araştırmalar için üç önemli öneri sunulabilir. Birincisi, teknolojinin "pharmakon" doğasını dikkate alan ve onun hem özgürleştirici hem de köleleştirici potansiyellerini birlikte değerlendiren bütüncül yaklaşımların geliştirilmesidir. İkincisi, teknolojik araçların bireyselleşme süreçlerindeki rolünü inceleyen disiplinlerarası çalışmaların teşvik edilmesidir. Üçüncüsü ise, teknolojinin kapitalist sistem içindeki kullanımına alternatifler sunan ve onun özgürleştirici potansiyelini gerçekleştirmeye yönelik stratejilerin araştırılmasıdır.

Sonuç olarak, Bernard Stiegler'in teknoloji felsefesi ve "*The Mosquito Coast*" filmi arasında kurulan diyalektik ilişki, teknolojinin insan yaşamındaki karmaşık rolünü anlamak için değerli bir perspektif sunmaktadır. Bu perspektif, teknolojinin ne tamamen reddedilmesi gereken bir tehdit ne de koşulsuz kucaklanması gereken bir kurtuluş olduğunu, aksine eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmesi ve bilinçli bir şekilde kullanılması gereken bir "pharmakon" olduğunu göstermektedir. Günümüzde teknolojinin hayatımızdaki rolü giderek artarken, Stiegler'in sunduğu bu eleştirel çerçeve, teknoloji ile ilişkimizi yeniden düşünmek ve onu insani değerler doğrultusunda şekillendirmek için önemli bir başlangıç noktası olabilir.

Bu çalışma, teknoloji ve insan ilişkisine dair tartışmalara katkıda bulunurken, aynı zamanda sinema ve felsefe arasındaki verimli diyalogun önemini de vurgulamaktadır. Filmler, felsefi kavramları somutlaştırarak ve onlara görsel-işitsel bir boyut kazandırarak, bu kavramların daha geniş bir kitle tarafından anlaşılmasını sağlayabilir. Gelecekteki çalışmalar, bu alanı daha da genişleterek, teknolojinin insan yaşamındaki rolüne dair daha kapsamlı ve derinlikli anlayışlar geliştirebilir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir

Kaynakça

- Abbinnett, R. (2017). The anthropology of “loss” in Bernard Stiegler: From individuation to automation. *Modern & Contemporary France*, 25(1), 55-69.
- Barker, S. (2012). Stiegler and the pharmakon. *Theory, Culture & Society*, 29(3), 88-106.
- Berkmen, B. (2022). (Neg)Antroposen ve yaşamın noetik vasfı: Bernard Stiegler’in Antroposen eleştirisi. *Reflektif Journal of Social Sciences*, 3(3), 409-426.
- Bliss, M. (2000). *Dreams within a dream: The films of Peter Weir*. Southern Illinois University Press.
- Borck, C. (2007). Communicating the modern body: Fritz Kahn’s popular images of human physiology as an industrialized world. *Canadian Journal of Communication*, 32(3), 495-520.
- Bradley, J. P. N. (2024). *Critical Essays on Bernard Stiegler: Philosophy, Technology, Education*. Cambridge Scholars Publishing.
- Bueno, C. C. (2016). *The Attention Economy: Labour, Time and Power in Cognitive Capitalism*. Rowman & Littlefield International.
- Buseyne, B., Tsagdis, G., & Willemarck, P. (Eds.). (2024). *Bernard Stiegler: Memories of the Future*. Bloomsbury Publishing.
- Carroll, N. (2008). *The Philosophy of Motion Pictures*. Blackwell Publishing.
- Derrida, J. (2004). *Dissemination* (B. Johnson, Trans.). University of Chicago Press.
- Fitzpatrick, N. (2014). Symbolic misery and aesthetics: The beauty of the virtual. *Proceedings of the European Society for Aesthetics*, 6, 144-159.
- Formica, S. (2012). *Peter Weir: A creative journey from Australia to Hollywood*. Intellect Books.
- Garber, D., & Roux, S. (Eds.). (2012). *The Mechanization of Natural Philosophy*. Springer.
- Henley, J. (2005, Oct 18). Debt-ridden parents tried to kill family. *Guardian News*. <https://www.theguardian.com/world/2005/oct/18/france.jonhenley>
- Howells, C., & Moore, G. (Eds.). (2013). *Stiegler and Technics*. Edinburgh University Press.
- Kallio, K. P., & Hakli, J. (Eds.). (2016). *The Beginning of Politics: Youthful Political Agency in Everyday Life*. Taylor & Francis.
- Kemper, J. (2023). *Frictionlessness: The Silicon Valley Philosophy of Seamless Technology and the Aesthetic Value of Imperfection*. Bloomsbury Publishing.
- Kiran, A. H. (2015). Four Dimensions of Technological Mediation. In Rosenberger (Ed.), *Postphenomenological Investigations: Essays on Human–Technology Relations* (pp. 123-141). Lexington Books.
- Knewitz, S., Mueller, S., Ingwersen, M., Nitzke, S., Schober, R., & Temmen, J. (Eds.). (2024). *The Aesthetics of Collective Agency: Corporations, Communities and Crowds in the Twenty-First Century*. transcript Verlag.
- Leroi-Gourhan, A. (1993). *Gesture and Speech*. MIT Press.

- Niesche, R., & Gowlett, C. (2019). *Social, Critical and Political Theories for Educational Leadership*. Springer Nature Singapore.
- Ravetto-Biagioli, K. (2018). *Digital Uncanny*. Oxford University Press.
- Stiegler, B. (1998). *Technics and Time, 1: The fault of Epimetheus* (R. Beardsworth & G. Collins, Trans.). Stanford University Press.
- Stiegler, B. (2004). *Mécréance et discrédit: Les sociétés incontrôlables d'individus désaffectés*. Galilée.
- Stiegler, B. (2010). *For a New Critique of Political Economy*. Polity Press.
- Stiegler, B. (2011). *The decadence of industrial democracies: Disbelief and discredit, Volume 1* (D. Ross, Trans.). Polity Press.
- Stiegler, B. (2013). *What makes life worth living: On pharmacology* (D. Ross, Trans.). Polity Press.
- Stiegler, B. (2014). *Symbolic misery, Volume 1: The hyperindustrial epoch* (B. Norman, Trans.). Polity Press.
- Stiegler, B. (2016). *Automatic Society, Volume 1: The Future Of Work*. Polity Press.
- Strand, T., Smith, R. D., Pirrie, A., Gregoriou, Z., & Papastephanou, M. (Eds.). (2017). *Philosophy as Interplay and Dialogue: Viewing Landscapes Within Philosophy of Education*. LIT.
- Şan, E. (2022). Bernard Stiegler'in teknoloji felsefesi problemleri: Algoritmik yönetimsellik ve bilişsel proleterleşme. *ViraVerita E-Dergi*, 15, 105-135.
- Theroux, P. (1981). *The Mosquito Coast*. Houghton Mifflin.
- Vetlesen, A. J. (2015). *The Denial of Nature: Environmental Philosophy in the Era of Global Capitalism*. Taylor & Francis.
- Von Debschitz, U., & Von Debschitz, T. (2013). *Fritz Kahn: Man machine / Maschine Mensch*. Springer.
- Wartenberg, T. E. (2011). *Thinking on Screen: Film as Philosophy*. Routledge.
- Weir, P. (Yönetmen). (1986). *The Mosquito Coast* [Film]. Warner Bros.